ჟურნალი იუსტიცია
IUSTITIA JOURNAL
№6
2023, დეკემბერი. DECEMBER

https://doi.org/10.59172/2667-9876/2024-1/80-99

მედიაცია – დავაში მოლაპარაკების წარმოების მექანიზმი

ირაკლი ყანდაშვილი
პროფესორი, სამართლის დოქტორი,
ადვოკატი, სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის" თავმჯდომარე

რეფერატი: სტატიის მიზანია საქართველოში დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ისეთი ახალი ფორმის შესახებ, როგორიც არის მედიაცია, მეცნიერული მსჯელობა და საკითხის აქტუალიზაცია. „მედიაციის შესახებ" საქართველოს კანონის ამოქმედება ქვეყანაში დიალოგის კულტურის დამკვიდრების და საზოგადოების დაპირისპირების რელსებიდან სოციალური მშვიდობის რელსებზე გადაყვანის საქმეში მნიშვნელოვანი წინაპირობაა. მედიაცია დღეისთვის კონფლიქტში მყოფი მხარეებისთვის მოლაპარაკების წარმოების უებარ საშუალებას წარმოადგენს და ხშირ შემთხვევაში მას „მესამე პირის ჩართულობით მოლაპარაკების პროცესად" მოიხსენიებენ, თუმცა მის შესახებ ცნობადობა არ არის მაღალი და ეტაპობრივად საზოგადოების ცნობიერების ზრდა აღნიშნული მიმართულებით კიდევ უფრო მეტ მნიშვნელობას იძენს.

საკვანძო სიტყვები: მედიაცია, მოლაპარაკება, შეთანხმება

1. შესავალი

თანამედროვე მსოფლიო განვითარება საზოგადოებისგან ითხოვს დროის ნაკლები დანაკარგის და რაციონალური ქმედებების ხარჯზე მსოფლიოში მშვიდობის და წინსვლის პირობებისთვის ყველა შესაძლო საშუალების, მექანიზმის შემუშავებასა და ამოქმედებას. საზოგადოებას კარგად უნდა ესმოდეს, რომ მსოფლიო მშვიდობა სოციალური დიალოგის, საზოგადოებაში დიალოგის კულტურის დანერგვა-განვითარების და ყოველდღიურობაში ერთმანეთის მეტად მიმღებლობის ხარჯზე მიიღწევა, რაც დიდწილად გამოწვევას წარმოადგენს ბოლო საუკუნეების მანძილზე, თუმცა ყველა სახელმწიფო საკანონმდებლო დონეზე ამკვიდრებს მექანიზმებს, რამაც უნდა შეამციროს დავები სასამართლოებში და საზოგადოებაში დაძაბულობის ფონი[1].

1. *Ware S.J.,* Principles of Alternative Dispute Resolution, 3rd Ed, West Academic Publishing, 2016, 393.

აღნიშნული რეალობა განპირობებულია გახშირებული კონფლიქტებით, რაც მხარეებს აშორებს ერთმანეთისგან, უჭრის ერთმანეთთან მისასვლელ გზას და უბიძგებთ სამართლებრივ ლაბირინთებში გამოსავლის ძიებისკენ, რაც დიდწილად ორივე მხარის ინტერესის მაზიანებელია, ხოლო მიღწეული გამოსავალი უკვე ნაკლებ აქტუალური[2] და შემდგომი პოტენციური დავის განმაპირობებელია, რადგან არავინ ეგუება დამარცხებულის ან გამტყუნებულის სტატუსს[3], რაც ადამიანური ბუნების თანმდევი მახასიათებელი ფაქტორია.

სწორედ მოლაპარაკებებში, ურთიერთმიმღებლობასა და ორმხრივად სარგებლიანი საბოლოო გადაწყვეტილების მიღწევაში[4] მდგომარეობს ის გამოსავალი, საითკენაც საზოგადოებამ უნდა იაროს[5], რაც არსებული სამართლებრივი რეგულაციების გათვალისწინებით ხელმისაწვდომი და ყველასთვის არსებული რეალობაა, თუმცა ამ რეალობის ყოველდღიურ ფაქტობრივ ქმედებებში გარდასახვას რიგი გარემოებები აფერხებს. მოლაპარაკებების პლატფორმის ეფექტურად გამოყენება დიდწილად უნდა გახდეს კონფლიქტების როგორც ლოკალურად, ასევე გლობალურად რეგულირების წინაპირობა, მით უფრო, თუ მოლაპარაკების შედეგის რეალიზება სამართლებრივი მექანიზმებით იქნება გარანტირებული. სწორედ ასეთი მექანიზმების ფართოდ პოპულარიზაციის შემთხვევაში მოდავე მხარეები მეტად ეცდებიან დაძაბულობის რელსებიდან მშვიდობიანი რეგულირების რელსებზე გადასვლას, თუ წინსწრებით ექნებათ განცდა და მოლოდინი, რომ მათი კონკრეტული ჩართულობით მიმდინარე მოლაპარაკების ხარჯზე მიღწეული გადაწყვეტილებები იქნება აღსრულებაუნარიანი.

ამ მიზნით საზოგადოება მუდამ ძიებაში იყო დავის გადაწყვეტის ეფექტური გზების, რომელიც ყველაზე მეტად დააკმაყოფილებდა მათ საჭიროებებს და მოერგებოდა მხარეთა რეალურ ინტერესებს, მსგავსი ძიება და დაგეგმარება ავტომატურად სამართლებრივ გზებამდე მიდის და ამ მიმართულებით მათ შორის მთავარი არის სახელმწიფოს სამართლებრივი პოლიტიკა ემთხვეოდეს საზოგადოების ინტერესს და საჭიროებას და თანმდევად პასუხობდეს იმ ინტერესს, რაც სახელმწიფოს მთავარ შემადგენელს – მოქალაქეებს აქვთ და ესაჭიროებათ.

მოდავე მხარეებისთვის საკითხის რეგულირების პერსპექტივიდან მარტივი, ეფექტური, დროული და ხელმისაწვდომი ფორმების არსებობა დავის გადაწყვეტის მექანიზმებისა არის დღევანდელი საჭიროება[6].

2. *Feehily R.,* International Commercial Mediation, Cambridge University Press, 2022, 3.
3. *Vries T.*, Mediation als Verfahren konsensualer Streitbeilegung, Peter Lang Internationaler Verlag der Wissenschaften, 2012, 115.
4. *Palmeter D., Mavroidis P.C., Meagher N.*, Dispute Settlement in the World Trade Organization (practice and procedure), 3rd Edit, Cambridge University Press, 2022, 11.
5. *Campbell C.*, International Mediation, Wolters Kluwer, Special Issue, 2020, 32
6. *Carvalho J.M., Carvalho C.,* Online Dispute Resolution Platform in Alberto de Franceschi (ed), European Contract Law and the Digital Single Market –The Implications of the Digital Revolution, Intersentia, 2016, 245, 246.

აღსანიშნავია, რომ ამ ყველაფრის ფონზე სახელმწიფოებრივი ინტერესიც თანხვედრი იყო და არის იმ საჭიროებისა, რაზეც ზემოთ არის საუბარი, რადგან, ერთი მხრივ, მსგავსი შესაძლებლობების განვითარებით სასამართლო ხელისუფლებას ეძლევა საშუალება ერთგვარი განმუხტვის მასთან აკუმულირებული და მიმდინარე საქმისწარმოებების, ხოლო, მეორე მხრივ, სრულდება დიდი სოციალური ფუნქცია, როდესაც მხარეები სასამართლოს ნაცვლად, სხვა კანონიერი გზებით დავის ამოწურვის მცდელობისას უფრო მეტად ინარჩუნებენ ერთმანეთთან ურთიერთობის რესურსს, რადგან ამ ალტერნატიული მექანიზმების გამოყენებით მხარეებს შორის მოგებული და წაგებული მხარის სინდრომი მათ არ ეუფლებათ, რაც უადვილებთ საზოგადოების წარმომადგენლებს და ბიზნესს, ორმაგად, კონფლიქტში მყოფ მეორე მხარესთან გააგრძელონ თანაცხოვრება თუ საქმიანი ურთიერთობის ქონა. სხვა სიტყვებით რომ ითქვას როგორც სახელმწიფოს ინტერესშია მაკრო დონეზე, ასევე თითოეული დავის მხარის ინტერესშია მიკროდონეზე[7] გამოინახოს დროის და ფინანსების კუთხით ეფექტური დავის გადაწყვეტის ისეთი მექანიზმი, რომელიც მისცემს მხარეებს, მათ შორის, რა თქმა უნდა, სახელმწიფოს, რესურსების რეალურად დაზოგვის საშუალებას და იქნება სოციალური მშვიდობის წინაპირობა.

ზემოაღნიშნული საჭიროებების და რეალობის გათვალისწინებით, სავსებით ლოგიკური და შედეგობრივად პროგნოზირებადი იყო და არის დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალებების, რომლებიც რეალურად წარმოადგენენ სოციალური[8] დაძაბულობის და საზოგადოებაში არსებული კონფლიქტების შედეგიანი აღმოფხვრის ეფექტურ მექანიზმებს, ფართო გავრცელება და გამოყენება საზოგადოების წარმომადგენლების მხრიდან, ისევე როგორც სახელმწიფოების, მათ შორის, საერთაშორისო დონეზე მათი პოლიტიკური თუ სამართლებრივი გაერთიანებების მყარად გამოვლენილი ნება, ხელი შეეწყოს მედიაციის მაგალითზე დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული მექანიზმების დანერგვას ყოველდღიურობაში[9], რაც თამამად შეიძლება ითქვას, რომ ბოლო წლების მანძილზე მართლაც მკვიდრდება თითქმის ყველა სახელმწიფოში, როგორც დავის გადაწყვეტის ყველაზე ეფექტური ალტერნატიული საშუალება, მედიაციისთვის მახასიათებელი ფორმების[10] ჩათვლით. ამ კუთხით ისიც გასათვალისწინებელია, რომ რიგ ქვეყნებს ისტორიულად მოსდევთ მედიაციის მეთოდიკით ან მსგავსი ფორმებით დავების გადაწყვეტის გამოცდილება, რაც, როგორც წესი, დადებით როლს თამაშობს ამ ინსტიტუტის დღე-

7. *Steffek F.,* Mediation, in The Max Planck Encyclopedia of European Private Law, Volume II, Basedow J., Hopt J.K., Zimmermann R., Stier A., Oxford University Press, Oxford, 2012, 1163.
8. *Steffek F*., Mediation, in The Max Planck Encyclopedia of European Private Law, Vol. II, *Basedow J., Hopt J.K., Zimmermann R., Stier A.*, Oxford University Press, Oxford, 2012, 1162.
9. *Esplugues C., Marquis L.,* New Developments in Civil and Commercial Mediation, Springer, Vol. 6, 2015, 2.
10. *Jeong S.,* Kritische Betrachtung űber die Gerichtsmediation in Korea, in Brinkmann M., Effer-Uhe D.O., Vőlzmann-Stickelbrock B., Wesser S., Weth S., Festschrifr fur Hanns Prűtting, Dogmatik im Dienst von Gerechtigkeit, Rechtssicherheit und Rechtsentwicklung, Carl Heymanns Verlag, Kőln, 2018, 831.

ვანდელ სამართლებრივ სისტემაში ინტეგრირების თვალსაზრისით[11]. მედიაცია განიმარტება, როგორც პროცესი[12], რომელიც ხელს უწყობს კონფლიქტის მონაწილე მხარეებს თავად აღმოფხვრან სადავო საკითხები მოლაპარაკების წარმოების გზით, სწორედ მოლაპარაკებაა მედიაცია, რა დროსაც მხარეები ერთამანეთთან პროფესიონალი მომლაპარაკებლის – მედიატორის მეშვეობით, დახმარებით ეკონტაქტებიან. ჩვეულებრივი მოლაპარაკებისგან განსხვავებით, ეს წარმოადგენს მესამე ნეიტრალური პირის ჩართულობით მოლაპარაკების პროცესს, რაც ახალი და ეფექტური შესაძლებლობაა მხარეებს შორის დავის რეგულირების.

მედიაციის დამკვიდრების მთავარი მიზანია მხარეებს მიეცეთ შესაძლებლობა მათი ინტერესებისთვის საუკეთესო გადაწყვეტილებით დაასრულონ დავა და აღმოფხვრან კონფლიქტი საკუთარი ხელით[13], რა დროსაც უბრალოდ კი არ ასრულებენ მეორე მხარესთან დავას, არამედ ქმნიან წინაპირობას მხარესთან საქმიანი თუ პირადი ურთიერთობის სამომავლოდ ცივილურ ფორმებში გაგრძელების, რაშიც მედიაცია რეალურად ეხმარება მხარეებს[14], რადგან მედიაციის დროს ის კი არ უნდა გაირჩეს, თუ ვინ რა გააკეთა წარსულში, არამედ მხარეებმა უნდა საუკეთესო გამოსავალი მოიძიონ არსებული ჩიხური სიტუაციიდან, რათა გაგრძელდეს სამომავლო ურთიერთობა მათი ინტერესების შესაბამისად[15]; აღნიშნულს მხარეები ერთამანეთთან მოლაპარაკების წარმოების ხარჯზე აღწევენ, შესაბამისად, მედიაციის პროცესის შინაარსობრივი მხარე თავის თავში მოლაპარაკებას მოიცავს და ეს ორი ცნება ერთმანეთის სინონიმად უნდა აღვიქვათ, იმ განსხვავებით, რომ მედიაციაში წარმოებულ მოლაპარაკებას მხარეებს შორის მესამე ნეიტრალური სუბიექტი – მედიატორი ფასილიტირებს და მისი, როგორც მომლაპარაკებლის ფუნქცია სწორედ მხარეებს შორის ეფექტური მოლაპარაკების ორგანიზებაში მდგომარეობს.

მედიაციაში წარმოებული მოლაპარაკება ეხმარება მხარეებს თვითგამორკვევაში, მოდავე მხარეების ერთმანეთისადმი მოთხოვნების რეალური მიზეზების და მიდგომის ამოცნობაში[16]. ხშირად შეხვდებით იურიდიულ ლიტერატურაში, სადაც მედიაცია „მომავალზე ორიენტირებული პროცესის[17]" სახელით მოიხსენიება[18]; მედიაცია

11. *Creutzfeldt N.*, Vertrauen in Außergerichtliche Streitbeilegung, Zeitschrift fur Konflikt-Management, Verlag Otto Schmidt, Koln, Heft 1/2016, 15.
12. *Trossen A.*, Mediation (un)geregelt, Win-Management Verlag, Műhlberg, 2014, 37, 49.
13. *Greger R., Unberath H.,* MediationsG : Recht der Alternativen Konfliktlosung, Kommentar , C.H.BECK, Műnchen, 2012, 97.
14. *Jones G., Pexton P.,* ADR and Trusts: an International Guide to Arbitration and Mediation of Trust Disputes, Spiramus Press, 2015, 33.
15. *Wode M., Rabe C.S.*, Mediation, Springer, Berlin, 2014, 27.
16. *Alexander N.,* Global Trends in Mediation, 2nd Ed, Kluwer Law International, the Netherlands, 2006, 10.
17. *Trossen A.,* Mediation (un)geregelt, Win-Management Verlag, Műhlberg, 2014, 470.
18. *Deixler-Hűbner A., Schauer M.,* (Hrsg) Alternative Formen der Konfliktbereinigung, MANZ'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, Wien, 2016, 188.

იძლევა საშუალებას მხარეებმა ხანგრძლივვადიანი[19] შედეგი მიიღონ პროცესის წარმატებით წარმართვის და დასრულების შემთხვევაში, მით უფრო, რომ მედიაციის გამოყენება კონფლიქტში მყოფ მხარეებს დავის ნებისმიერ ეტაპზე შეუძლიათ, თუმცა გასათვალისწინებელია, რომ, რაც უფრო ადრეულ[20] სტადიაზე მოხდება მედიაციის ინიცირება, ანუ მხარეები დაიწყებენ ოფიციალური მოლაპარაკების პროცესს, მით უფრო მაღალია დავის შეთანხმებით დასრულების პერსპექტივა[21].

მედიაციის მეშვეობით, მოლაპარაკების პროცესში მხარეები ცდილობენ საკუთარი სიმართლე შეათანხმონ ერთმანეთთან[22], რათა სამართლის ნორმებმა არ გადაწყვიტოს ის, რაც მათ მიაჩნიათ რომ არის სწორი, რადგან კარგად მოეხსენება ყველას, რომ რიგ შემთხვევაში სამართლიანობა და კანონიერება არ არის თანხვედრი თეზები, შესაბამისად, მედიაციის ფარგლებში მოლაპარაკების მექანიზმის გამოყენებით მხარეები სწორედ საკუთარი სიმართლის დაფიქსირებას ცდილობენ შეთანხმების გზით, ხოლო რამდენად არის ეს სამართლიანი[23] ორივე მხარისთვის, ამაზე საბოლოო გადაწყვეტილება მხარეების მიერ არის მისაღები, ზოგადად სამართლიანობა მედიაციის ცნების მახასიათებელი სტანდარტია[24].

მედიაციის სწორად აღქმისთვის მნიშვნელოვანია მხარეებს კარგად ესმოდეთ, რომ მედიაციით ისინი მუდამ სარგებელს იღებენ, კერძოდ, შესაძლოა მედიაციაში მიმდინარე მოლაპარაკება კონკრეტული შეთანხმებით ვერ დაასრულონ[25], თუმცა მათ იმაზე კარგად ეცოდინებათ კონფლიქტის მიზეზების და დავის შესახებ ვიდრე ეს მედიაციის დაწყებამდე იყო, რაც შესაძლოა შემდგომში გახდეს წინაპირობა დავის შეთანხმებით დასრულების. შესაბამისად, მედიაციის პროცესში მონაწილეობას მხარეებისთვის ყოველთვის მოაქვს დადებითი შედეგი, თუ მხარეს ესმის მედიაციის შინაარსი და იცის, თუ როგორ გამოიყენოს ის ინფორმაცია, რაც ამ პროცესმა მისცა მას[26]. ხშირია ლიტერატურაში, როდესაც მედიაციას ახასიათებენ ორივე მხარისთვის მომგებიან პროცესად[27], რადგან მედიაციის სწორი და ეფექტური გამოყენებით ორივე მხარეს შეუძლია საკუთარი ინტერესების სასარ-

19. *Kaiser P., Gabler A.M.,* Prozessqualität und Langzeiteffekte in der Mediation, Zeitschrift fur Konflikt-Management, Verlag Otto Schmidt, Koln, Heft 6/2014, 180.
20. *Fenn P.,* Commercial Conflict Management and Dispute Resolution, Routledge, New York, 2017, 68.
21. *Roberts M.M.,* Mediation in Family Disputes, Ashgate Publishing Ltd, Burlington, 2014, 180.
22. *Wendland* M., Mediation und Zivilprozess, Mohr Siebeck, Tubingen, 2017, 216, 217.
23. *Windisch K.,* Fair und/oder gerecht? Fairnesskriterien in der Mediation, Zeitschrift fur Konflikt-Management, Verlag Otto Schmidt, Koln, Heft 2/2015, 55.
24. *Steffek F., Unberath H., (eds), Genn H., Greger R., Menkel-Meadow C.,* Regulating Dispute Resolution ADR and Access to Justice at the Crossroads, Hart Publishing, Oxford and Portland Oregon, 2013, 17.
25. *Teply L.L.,* Legal Negotiation in a Nutshell, 4th Ed, West Academic Publishing, 2023, 22.
26. *Ahmed M.,* An Investigation into the Nature and Role of Non-Settled ADR in International Journal of Procedural Law, Vol. 7, intersentia,Cambridge-Antwerp-Portland, 2017, 216, 217.
27. *Deixler-Hűbner A., Schauer M.,* (Hrsg) Alternative Formen der Konfliktbereinigung, MANZ'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, Wien, 2016, 21.

გებლო შეთანხმებას მიაღწიოს[28]; მაშინ როდესაც სასამართლო საქმისწარმოების თუ საარბიტრაჟო საქმისწარმოების შედეგად დახარჯული ადამიანური თუ ფინანსური დანახარჯით ორივე მხარე დაზარალებულია, ხოლო ერთ-ერთი მხარის მიერ მიღწეული გამარჯვება მოჩვენებითი[29].

მედიაციაში მიმდინარე მოლაპარაკების პროცესი არის კონფიდენციალური, რომელშიც ნებაყოფლობითობის[30] საფუძველზე მხარეები მესამე, დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი შუამავალი პირის ჩართულობით[31], რომელსაც რაიმე სახის გადაწყვეტილების მიღების უფლებამოსილება არ გააჩნია, ცდილობენ სასამართლოს გარეშე მიაღწიონ მათი ინტერესებისთვის მისაღებ შეთანხმებას[32], კერძოდ, გამონახონ მოლაპარაკებით ერთმანეთის ინტერესების[33] გათვალისწინებით ორივე მხარისთვის მისაღები შეთანხმების პირობები[34].

ამ პროცესს თავისი კონკრეტული შემადგენელი აქვს და აუცილებელია ეს მდგენელი ფიგურირებდეს, რათა მედიაციას, როგორც სპეციალური უნარებით აღჭურვილი, გამოცდილი მესამე ნეიტრალური[35] პირის ჩართულობით მხარეებს შორის მიმდინარე მოლაპარაკების პროცესს[36] მიეცეს რეალურად ფართო არეალი თვითდამკვიდრების და პრაქტიკაში გამოყენების[37]: ეს არის საზოგადოების ფართოდ ინფორმირება, რომ მედიაცია არის მოლაპარაკების პროცესი და ამ პროცესში მხარეები უნდა ჩაერთონ კონკრეტული მიზნით: ეს არის მოლაპარაკების გზით დავის დასრულება, რა პროცესშიც უშუალოდ მხარეები ან მხარეები წარმომადგენლების მეშვეობით შეთანხმებას ცდილობენ[38].

I მოლაპარაკების როლი მედიაციაში

მხარეებს შორის წარმოშობილი კონფლიქტი იძლევა იმის საშუალებას, მოხდეს ურთიერთობის კრიტიკული მომენტების იდენტიფიცირება[39], რაც დაძლევის შემთხ-

28. *წულაძე ა.,* ქართული სასამართლო მედიაციის შედარებითი ანალიზი, გამომცემლობა „იურისტების სამყარო“, თბ, 2017, 14.
29. *Bevan A.,* Alternative Dispute Resolution, Sweet & Maxwell, London, 1992, 1.
30. *Hirsch G.,* Alternative Streitbeilegung: ein neuer Zugang zum Recht, Honorati C., Ohly A., Padovini F ., Hirsch G., Picotti L., Knauer C., Patentrecht ADR Wirtschaftsstrafrecht, Műller Verlag, Heidelberg, 2017, 64.
31. *Steffek F.,* Mediation, in The Max Planck Encyclopedia of European Private Law, Volume II, Basedow J., Hopt J.K., Zimmermann R., Stier A., Oxford University Press, Oxford, 2012, 1162.
32. *Hirsch G.,* Alternative Streitbeilegung: ein neuer Zugang zum Recht, Honorati C., Ohly A., Padovini F ., Hirsch G., Picotti L., Knauer C., Patentrecht ADR Wirtschaftsstrafrecht, Műller Verlag, Heidelberg, 2017, 69.
33. *Bäumerich M.,* Gűterichter und Mediatoren im Wettbewerb, Duncker&Humblot, Berlin, 2015, 23.
34. *Feehily R.,* International Commercial Mediation, Cambridge University Press, 2022, 99.
35. *Hale T.,* Between Interests and Law, Cambridge University Press, Cambridge, 2015, 54.
36. *Willis T.,Wood W.,* Alternative Dispute Resolution in Golden J., Lamm C., International Financial Disputes, Arbitration and Mediation, Oxford University Press, Oxford, 2015, 72.
37. *Moore C.W.*, The Mediation Process, 3rd Ed, Jossey-Bass Publishing, San Francisco, 2003, 467.
38. *Feehily R.,* International Commercial Mediation, Cambridge University Press, 2022, 11.
39. *Ulrich H.,* in Klowait J., Gläßer U., MediationsGesetz, Handkomentar, Nomos, Baden-Baden, 2014, 469.

ვევაში კიდევ უფრო წარმატებული შემდგომი ურთიერთობის წინაპირობაა, რაშიც მედიაცია დადებით როლს ასრულებს. ლიტერატურაში ხშირად ხდება მითითება იმაზე, რომ მედიაციის პროცესის მონაწილე მხარეებს პროცესის შემდგომ უადვილდებათ საკითხის ანალიზი, რადგან მათ ჰქონდათ შესაძლებლობა უშუალოდ მხარის არგუმენტაცია მოესმინათ[40], არა სამართლებრივი დასაბუთებები, არამედ მხარისეული „სიმართლე", რადგან როგორც ცნობილია „მედალს ორი მხარე აქვს[41]" და მხარეებს სწორედ მეორე მხარის სიმართლე ეხმარებათ საკითხის სრულყოფილ ანალიზში, თუმცა მთავარია მხარეებს ჰქონდეთ შეთანხმების მიღწევისთვის სათანადო რესურსი, რაც ყოველთვის გამოიძებნება, თუ მოდავე მხარეების პირველად ინტერესს[42] დავის აღმოფხვრა წარმოადგენს.

მედიაციის, როგორც მოლაპარაკების პლატფორმის დამკვიდრებას და დანერგვას რამდენიმე ფაქტორი უწყობს ხელს, მათ შორის, უმთავრესი თავად სასამართლოების და საარბიტრაჟო ინსტიტუციების ბიუროკრატიული ბუნება[43], დროში გახანგრძლივებული პროცედურები და ხარჯია, რაც ამ წარმოებებს უკავშირდება, შესაბამისად, „წესრიგი კანონის გარეშე[44]" და მისი გამოყენებადობის პერსპექტივა ავტომატურად ფეხს იკიდებს თითქმის ყველა იურისდიქციაში[45]. ისევე როგორც მხარეების რეალური ინტერესი, რათა მიაღწიონ კონფლიქტის დასრულებას და ერთმანეთში შეთანხმების მიღწევას[46], ხშირია, როდესაც მედიაციაში მხარეები მათ სამართლებრივი სახის მოთხოვნების უკან არსებულ რეალურ ინტერესებს[47] ააშკარავებენ და სწორედ მათი მიღწევის კონკრეტულ გზებზე და საშუალებებზე უთანხმდებიან ერთმანეთს.

მედიაციაში მოლაპარაკება დავის მონაწილე მხარეებს სთავაზობს ლავირებად (ფლექსიბელურ[48]) ალტერნატიულ საშუალებას, თუ როგორ გადაწყდეს კონფლიქტი ნაკლები დროის[49], ნაკლები ხარჯის[50] გაწევის სანაცვლოდ და მათ შორის სასამართლო საქმისწარმოების გადატვირთულობის შემცირებით. მედიაციის დადებითი მხარეა ის, რომ პროცესში შეუთანხმებლობის შემთხვევაში მხარე-

40. *Hakimah Y.,* Alternative Dispute Resolution (ADR), International Shari'ah Research Academy for Islamic Finance (ISRA), Malaysia, 2012, 36.
41. *Bhatt J.N.*, A Round Table Justice through Lok-Adalat (People's Court) -A vibrant -ADR-in India, 2002, 1.
42. *von Maik B.,* Guterichter und Mediatoren im Wettbewerb, Duncker &Humblot, Berlin.2015, 21.
43. *Thalmeir L.,* Die grenzuberschreitende Durchsetzung elterlicher Entscheidungen, Mohr Siebeck, 2023, 32.
44. *Ellickson R.C.,* Order Without Law: How Neighbours Settle Disputes, Harvard University Press, Cambridge MA, 1991.
45. *Esplugues C., Barona S.,* Global Perspectives on ADR, Intersentia, Cambridge, 2014, 5.
46. *Teply L.L.,* Legal Negotiation in a Nutshell, 4th Ed, West Academic Publishing, 2023, 80.
47. *von Maik B.,* Guterichter und Mediatoren im Wettbewerb, Duncker &Humblot, Berlin.2015, 22.
48. *Hopt J.K., Steffek F.,* Mediation Principles and Regulation in Comparative Perspective, Oxford University Press, Oxford, 2013, V.
49. *Malacka M.,* Mediation als Appropriate Dispute Resolution im Tschechischen und Slowakischen Rechtssystem in Osteuropa Recht Zeitschrift, Nomos, Baden-Baden, 2018, 91.
50. *Hopt J.K., Steffek F.,* Mediation Principles and Regulation in Comparative Perspective, Oxford University Press, Oxford, 2013, 38.

ებს ყოველთვის რჩებათ შესაძლებლობა დავის გადასაწყვეტად მიმართონ სასამართლოს[51]. მედიაცია ორიენტირებულია მხარეთა ინტერესებზე მეტად, ვიდრე მათ სამართლებრივ უფლებებზე, რა დროსაც მედიაციაში მიღწეული შეთანხმება ხშირ შემთხვევაში წარმოადგენს მხარეების კომერციულ კომპრომისს[52], ვიდრე სამართლებრივად უფლებების კუთხით მიღებულ გადაწყვეტილებას; ეს არის პროცესი, რომელიც ხელს უწყობს მოლაპარაკებას[53], რომელ მოლაპარაკებაშიც შეთანხმების მიღწევა განაპირობებს მხარეებისთვის რისკების მინიმიზაციას და სამართლის მათ საწინააღმდეგოდ განმარტების თავიდან არიდებას[54].

მედიაციაში მიმდინარე მოლაპარაკების მეშვეობით[55] მხარეებს აქვთ კარგი საშუალება მოახდინონ ერთმანეთს შორის არსებული კონფლიქტის დეფინირება, გაერკვნენ ერთმანეთთან არსებული პრობლემის არსში, ჩასწვდნენ დაპირისპირების რეალურ მიზეზებს[56], დაარეგულირონ აღნიშნული კონფლიქტი მშვიდობიანად, მართონ კონფლიქტი, დარჩეს ორივე მხარე მოგებული[57] (ე.წ. win-win situation[58]), ისევე როგორც მოახდინონ კონფლიქტის შემდგომი გაღვივების პრევენცია და შეინარჩუნონ ურთიერთობა[59], მათ შორის ქრისტიანული მოძღვრებაც ადამიანებს ურჩევს კონფლიქტი აირიდონ თავიდან[60]. ასევე უნდა აღინიშნოს, რომ ისლამი მხარეებს მოუწოდებს კონფლიქტის აღმოსაფხვრელად გამოიყენონ მედიაცია[61] (არაბულად Sulh).

მედიაცია კარგი საშუალებაა მხარეებმა მოახდინონ ერთგვარი თვითგამორკვევა[62], რადგან უშუალოდ ერთმანეთთან აწარმოებენ მოლაპარაკებას, ნაცვლად სასამართლო პროცედურებისა, სადაც ამ ფუნქციით მოსამართლე არის დაკავებული, ანუ „მედიაცია ეხმარება მხარეებს თავად გადაწყვიტონ საკუთარი საქმე, ხოლო სასამართლო და არბიტრაჟი მხარეების საქმეში „ერევა“, რათა გადაუწყვიტოს მათ საქმე[63]“.

---

51. *Lindblom P.H.,* Progressive Procedure, Iustus, 2017, 422.
52. *Kajkowska E.,* Enforceability of Multi-Tiered Dispute Resolution Clauses, Hart Publishing, Oxford and Portland, 2017, 10.
53. *Stephen W.J.,* Principles of Alternative Dispute Resolution, West Academic Publishing, 2016, 7.
54. *Teply L.L.,* Legal Negotiation in a Nutshell, 4th Ed, West Academic Publishing, 2023, 3.
55. *Boulle L., Kathleen K.J.*, Mediation Principles, Process, Practice, Butterworths Canada, 1998.12.16.
56. *Kumar A.,* Alternative Dispute Resolution System, K.K. Publications, 2016, 233.
57. იქვე, 233.
58. *Haft F., von Schlieffen K.G.,* Handbuch Mediation, C.H.BECK, Munchen, 3 Auflage, 2016, 85.
59. *Englert K., Franke H., Grieger W.,* Streitlosung ohne Gericht – Schlichtung,Schiedsgericht und Mediation in Bausachen., Werner Verlag, 2006. 242.
60. *Roebuck D*., Mediation and Arbitration in the middle Ages (England 1154-1558), Holo Books, The Arbitration Press Oxford, 2013, 51.
61. *Hakimah Y.,* Alternative Dispute Resolution (ADR), International Shari'ah Research Academy for Islamic Finance (ISRA), Malaysia, 2012, 97.
62. *Menkel-Meadow J.C., Love P.L., Schneider A.K., Sternlight R.J.,* Dispute Resolution Beyond the Adversarial Model, Wolters Kluwer Law&Business, Aspen Publishers Inc, 2011, 224.
63. *Meyer A.S.*, Chairman, New York State Mediation Board, 1969, 164.

დღევანდელი აღქმით მედიაცია წარმოადგენს ერთგვარ საშუალებას, რათა მიღწეულ იქნეს მართლმსაჯულების განხორციელების მიზანი[64], ის არის საკმაოდ ძლიერი ინსტრუმენტი, თუმცა ჯერ კიდევ ნაკლებად გამოყენებადი, როგორც დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალება[65]. მედიაციის მიზანია მხარეებს შორის შეთანხმება შედგეს[66], ხოლო მოდავე მხარეებს შორის ურთიერთობა მაშინ დამშვიდდება, როდესაც დავის შეთანხმებით გადაჭრა ხელს შეუწყობს მათი სამომავლო ურთიერთობების შემდგომ გაგრძელებას[67], რა დროსაც მედიაციის მიზანი მიიღწევა[68]. მეორე მხრივ, მედიაციას ახასიათებს, როდესაც ის შეთანხმებით ვერ სრულდება, თუმცა მხარეები მედიაციის პროცესში არკვევენ ერთმანეთისადმი პოზიციებს და რეალურ ინტერესებს, რაც ასევე შეიძლება გახდეს წინაპირობა იმისა, რომ მედიაციაში კონკრეტული შეთანხმების მიუღწევლად მხარეებმა ან არ გააგრძელონ ერთმანეთთან სამართლებრივი დავა ან არ მოახდინონ სამართლებრივი დავის ინიცირება, რაც საბოლოო ჯამში ნამდვილად დადებით შედეგად[69] უნდა შეფასდეს და მედიაციის კონკრეტულ შედეგად.

მედიაციის, ისევე როგორც დავის გადაწყვეტის სხვა ალტერნატიული საშუალებების ფართო გამოყენების ერთ-ერთი მთავარი წინაპირობა, როგორც მართლმსაჯულების მხრიდან მათი ინსტიტუციური განვითარებისთვის ხელის შეწყობა იმით არის განპირობებული, რომ მათი გამოყენებით შესაძლებელი უნდა გახდეს სასამართლოების განმუხტვა[70] გადატვირთული საქმეთა ნაკადისგან, რაც მათ შორის ხარისხიანი მართლმსაჯულების განხორციელების ხელის შემშლელი ფაქტორია რიგ შემთხვევაში.

მედიაციის მიზანი იურიდიულ ლიტერატურაში სხვადასხვაგვარად არის შეფასებული[71]. მთავარი მიზანი ცალსახად არის მხარეთა ჩართულობით კონფლიქტის ამოწურვა და შეთანხმების მიღწევა, რაც მათ შორის უნდა გახდეს მხარეებისთვის სამომავლო ურთიერთობების წინაპირობა[72] და წარმოადგენს მედიაციის დადებით მხარეს.

დაბოლოს, უნდა გავითვალისწინოთ, რომ მედიაციის დამატებითი ღირებულება მარტო ის არ არის, რომ იზოგება ხარჯები[73], სასამართლოსა და მოსამართლის

64. *Eidenmuller H, Wagner G.,* Mediationsrecht, ottoschmidt, 2015, 7.
65. *Filler E.,* Commercial Mediation in Europe, Wolters Kluwer, 2012, 277.
66. *Goodman A.,* Basic Skills for the New Mediator, Solomon Publications, 2nd Ed, Maryland, 2005, 20.
67. *Teply L.L.,* Legal Negotiation in a Nutshell, 4th Ed, West Academic Publishing, 2023, 3.
68. *Glenewinkel W.*, Mediation als ausergerichtliches Konfliktlosungsmodell, ibidem-Verlag, 1999, 44.
69. *Waring M.*, Commercial Dispute Resolution, CLP Legal Practice Guides/College of Law Publishing, 2016, 160.
70. *Bhatia K.V., Candlin C., Gotti M.,* Discourse and Practice in International Commercial Arbitration, 2012, 211.
71. *Zenk K*, Mediation im Rahmen des Rechts, Nomos, 2008, 36.
72. შეად. Schlieffen 2002, p.7; Walker 2001, p.24; Faller 1998, 36.
73. *Penny B.,* Mediation Law, Routledge Taylor&Francis Group, 2013, 9.

დრო არის ნაკლებ შეჯიბრებითი პროცესი, ვიდრე სასამართლო, მაგრამ არანაკლებ მნიშვნელოვანია ის გარემოება, რომ მედიაციის გამოყენებით მხარეებს ეძლევათ საშუალება თავად გადაწყვიტონ საკუთარი პრობლემები, იტვირთონ პასუხისმგებლობა და გაწიონ კონტროლი პროცესის მიმდინარეობის, რა დროსაც შეუძლიათ აღადგინონ ან დაიწყონ მეორე მხარესთან უკვე დაზიანებული ურთიერთობის დათბობა, ანუ კონსტრუქციულად წინ წასწიონ საკუთარი ბიზნესინტერესი და პირადი ცხოვრება სტრესის და დაძაბულობის გარეშე[74], რა დროსაც მხარეებს მეტი კმაყოფილების განცდა გააჩნიათ საქმისწარმოებისადმი[75]. ისევე როგორც მედიაციის გამოყენებით ხდება იურიდიული პროფესიის ჩართულობა დავების განეიტრალებაში, რაშიც კონკრეტული პროფესიონალი მედიატორები თამაშობენ გადამწყვეტ როლს[76].

მედიაცია, როგორც დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალება, როგორც ზემოთ აღინიშნა, წარმოადგენს კონფლიქტში მყოფ მხარეებს შორის არსებული დავის გადაწყვეტის მართლაც ეფექტურ საშუალებას მოლაპარაკების გზით, რომლის მიმართ საზოგადოების ინტერესი ყოველდღიურად მზარდია, თუმცა გარკვეული უარყოფითი მხარე მედიაციას გარკვეულწილად ასევე ახასიათებს, რაც მისი მნიშვნელობის და გამოყენების სიკეთეების გათვალისწინებით, მართლაც, ვერ აუფერულებს მედიაციის იმ უპირატესობებს, რაც თან სდევს დავის გადაწყვეტის აღნიშნულ ალტერნატიულ საშუალებას. კერძოდ, აქტუალურად შეინიშნება როგორც იურიდიულ ლიტერატურაში, ასევე პრაქტიკული კუთხით მოსაზრება იმასთან დაკავშირებით, რომ მედიაციის დამკვიდრებამ შესაძლებელია მოახდინოს მართლმსაჯულების „პრივატიზაცია" და მართლმსაჯულების განხორციელების კერძო პირთა ხელში აღმოჩენა, რითაც საფრთხე შეექმნება სამართლის სისტემის ნორმალურ ფუნქციონირებას[77], რაც, ერთი მხრივ, წარმოადგენს გარკვეულ საფრთხეს, თუმცა აღნიშნული უფრო ჰიპოთეტურ მოსაზრებად უნდა იქნეს მიჩნეული და მსგავსი იდეების გამავრცელებელთა ნაკლები ინფორმირებულობით უნდა აიხსნას მედიაციის შესახებ, ვიდრე მედიაციის უარ-

74. *Brown H., Marriott A.*, ADR Principles and Practice, Sweet & Maxwell, Thomson Reuters, 2011, 107.
75. *Penny B.,* Mediation Law, Routledge Taylor&Francis Group, 2013, 9.
76. *Goldberg S.B., Sander F., Rogers E.A., Nancy H., Cole S.R.,* Dispute Resolution: Negotioanion, Mediation, Arbitration and other Processes, 6th Ed, Wolters Kluwer, 2012, 559. (ხშირად ისმის კითხვა სტუდენტი იურისტების და პრაქტიკოსი ადვოკატების მხრიდან, თუ რამდენად შეიძლება უზრუნველვყოთ თავი ნეიტრალური დავის გადაწყვეტის საშუალებების შეთავაზებით ბაზარზე. 1985 წელს, როდესაც წიგნის პირველი გამოცემა იბეჭდებოდა პასუხი იქნებოდა, რომ ეს შეძლებისდაგვარად იყო შესაძლებელი მხოლოდ შრომით დავების არბიტრად მუშაობისას, ან განქორწინების დავების მედიატორად მუშაობისას. 1992 წელს, როდესაც წიგნის მერე გამოცემა მზადდებოდა აღნიშნულ კითხვაზე პასუხმა უკვე მოიცვა მცირე ქონებრივი დავების განხილვის მედიატორის ფუნქციაც, ხოლო დღეს უკვე მსგავსი საქმიანობით შემოსავლის მიღების პერსპექტივამ საგრძნობლად იმატა, რასაც თავის მხრივ ხელი შეუწყო სასამართლო სავალდებულო მედიაციის წარმატებულმა პილოტებმა სხვადასხვა ქვეყანაში).
77. *Goldberg S.B., Sander F., Rogers E.A., Nancy H., Cole S.R.,* Dispute Resolution: Negotioanion, Mediation, Arbitration and other Processes, 6th Ed, Wolters Kluwer, 2012, 9.

ყოფით მხარედ იქნეს აღნიშნული მიჩნეული, რადგან დავის ალტერნატიული საშუალების ამ მექანიზმის სწორად დანერგვა ნებისმიერ სახელმწიფოში, ისევე როგორც მის შესახებ საზოგადოების სრული ინფორმირებულობა აღნიშნულ რისკებს მინიმუმამდე დაიყვანს[78].

ამასთანავე, ხშირია მოსაზრება იმასთან დაკავშირებით, რომ მედიაციაში მხარეს, რომელიც გარკვეული ძალმოსილებით სარგებლობს კონფლიქტში მყოფ მეორე მხარესთან შედარებით, შეუძლია თავისი გავლენის გამოყენებით საკუთარი ინტერესების სასარგებლოდ შეითანხმოს მეორე მხარე[79]. აღნიშნულ მოსაზრებას აქვს არსებობის უფლება, თუმცა მსგავსი რისკი ნებისმიერი ფორმით დავის გადაწყვეტისას შეიძლება არსებობდეს და ამ შემთხვევაშიც მხარეების მხრიდან მედიაციის ინსტიტუტის სწორი გამოყენების შემთხვევაში, აღნიშნული უარყოფითი მხარის ნიველირება სავსებით რეალური და შესაძლებელია.

მედიაციის უარყოფით მხარეს რიგ შემთხვევაში სხვადასხვა სახელმწიფოს მაგალითზე მისი ზედმეტად რეგულირებაც წარმოადგენს, რადგან ასეთ შემთხვევაში მედიაცია, როგორც დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალება კარგავს იმ ლავირებად ბუნებას, რაც მას განასხვავებს სამართლებრივ ჩარჩოებში მოქცეულ სასამართლო საქმისწარმოებასა და თუნდაც ნებისმიერ სხვა სახის დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული ფორმებისაგან, რაც რეალურად მისი უპირატესობა და დადებითი მხარეა, ვიდრე რისკი, რომელსაც რეგულირება ესაჭიროება ან ზედმეტი რეგულირებით რაიმე რისკის თავიდან აცილება იქნეს შესაძლებელი.

აღნიშნული და ბევრი სხვა უარყოფითი მხარე თავს გამოავლენს და მოახდენს რეალურ გავლენას მხოლოდ ისეთ შემთხვევებში, როდესაც მედიაცია ქვეყანაში ინსტიტუციურ სახეს არ ატარებს და მისი გამოვლენა ფრაგმენტული ხასიათისაა, ხოლო ისეთ შემთხვევებში, სადაც მედიაციის რეგულირება საკანონმდებლო დონეზე არსებობს, თუნდაც ელემენტარული სახით და სადაც მედიაციის პროცესი პრაქტიკაში აპრობირებულია და რეალურ მოხმარებაშია მოდავე მხარეების მიერ, ფაქტობრივ განეიტრალებულია ნებისმიერი სახის უარყოფითი მხარის გავლენა მედიაციის პროცესში მონაწილე სუბიექტებზე და თავად პროცესზე[80].

ამ კუთხით ასევე ხაზი უნდა გაესვას მედიაციის შესახებ ინფორმაციის ფართოდ გავრცელების საჭიროებას საზოგადოებაში და იურიდიული პროფესიის მხრიდან მედიაციის მიმართ კეთილგანწყობის არსებობის საჭიროებას, რა შემთხვევაშიც მედი-

78. *Carroll E., Mackie K.,* International Mediation: The Art of Business Diplomacy, Kluwer Law International, Tottel Publishing, London, 2006, 8.
79. იქვე, 10.
80. *Hopt J.K., Steffek F.,* Mediation Principles and Regulation in Comparative Perspective, Oxford University Press, Oxford, 2013, 38.

აცია განწირულია წარმატებით დანერგვისთვის და ფუნქციონირებისთვის ნებისმიერ სახელმწიფოში.

თანამედროვე საზოგადოება ძლიერ არის სასამართლო საქმისწარმოებაზე დამოკიდებული, ერთგვარად დაუწერელი წესი დაინერგა, რომ საზოგადოება და სახელმწიფო, რაც უფრო განვითარებულია, მით უფრო ხშირია ასეთ შემთხვევებში სასამართლოსადმი მიმართვიანობის სტატისტიკა[81], როგორც იტყვიან, სახეზეა „სამართალწარმოების[82] აფეთქება“[83].

აღნიშნული „აფეთქება“ ავტომატურად იწვევს სასამართლოების გადატვირთულობას, მიმდინარე საქმისწარმოებების დროში გაჭიანურებას და დამატებითი ხარჯების გაწევის საჭიროებას მოდავე მხარეების მხრიდან[84].

შესაბამისად, სახელმწიფოები ფაქტობრივად ვერ სთავაზობენ მომხმარებელს ეფექტურ და დროულ მართლმსაჯულებას, რაც განაპირობებს მის პარალელურად დავების გადაწყვეტის ალტერნატიული მექანიზმების დანერგვას და მის მზარდ განვითარებას მსოფლიოს სხვადასხვა კუთხეში[85], მიუხედავად რიგ შემთხვევებში ამ მექანიზმების გამოყენებით მიღწეული გადაწყვეტილებებისა თუ შეთანხმებების სუსტი აღსრულების მექანიზმების არსებობისა[86], რაც თავის მხრივ 21-ე საუკუნის მართლმსაჯულების ეფექტური ფორმის სტატუსს იმკვიდრებს.

მედიაციას, როგორც დავის გადაწყვეტის ალტერნატიულ საშუალებას, კონკრეტული ობიექტური კრიტერიუმების საფუძველზე მრავლად ჰყავს მომხმარებელი და მიმდევარი მსოფლიოს მრავალ კუთხეში, მათ შორის უნდა აღინიშნოს ამ ყველაფრის გამომწვევი ქვემორე ძირითადი წინაპირობები:

ა) პროცესის ნაკლებ ხარჯიანობა[87];

ბ) მედიაციის პროცესი ხელს უწყობს სახელმწიფოებს განტვირთონ სასამართლოები გადატვირთული საქმეთა ნაკადისგან;

გ) მედიაცია სთავაზობს მოდავე მხარეებს ნაკლები დროის დანახარჯით კონკრე-

81. *Esplugues C., Barona S.,* Global Perspectives on ADR, Intersentia, Cambridge, 2014, 48, 49.
82. ტერმინის წარმომავლობა მოდის: Olson, W.K., The Litigation Explosion: What Happened When America Unleashed the Law Suit, Truman Talley Books, New York, 1991.
83. “Litigation Explosion”.
84. European Commission, Green Paper on Alternative Dispute Resolution in Civil and Commercial Law, Brussels, 19.04.2002, COM (2002) 196 final, p.7, n.5 (available at:<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2002/com2002/com2002_0196en01.pdf>. [15.05.2018].
85. *Alfini J.J., Press S., Sternlight B.,* supra n.182, 13ff.
86. *Esplugues C., Barona S.,* Global Perspectives on ADR, Intersentia, Cambridge, 2014, 49.
87. *De Palo G., Feasley A., Orecchini F.,* Quantifying the Cost of Not Using Mediation –A Data Analysis, European Parliament, Directorate-General for Internal Policies. Policy Department Citizen’s Rights and Constitutional Affairs, Brussels 2010, p.3. (Available at: <www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201105/20110518ATT19592/20110518ATT19592EN.pdf)>.[15.05.2018].

ტულ შედეგს, რომელშიც მხოლოდ მხარეთა სასარგებლოდ შეთანხმების მიღწევა არ იგულისხმება, არამედ მოიაზრება მხარეთა შესაძლებლობა სრულად და ამომწურავად გაერკვნენ ერთმანეთის მიმართ არსებულ კონფლიქტში, მის გამომწვევ მიზეზებში და მათ შორის მხარეების ერთმანეთის მიმართ მიდგომებში და სამომავლო ხედვებში.

აღსანიშნავია, რომ მკვიდრდება მიდგომა იმასთან დაკავშირებით, რომ კონფლიქტში მყოფმა მხარეებმა სასამართლოს მხოლოდ განსაკუთრებულ შემთხვევაში უნდა მიმართონ[88], მაშინ როდესაც რეალურად ამოწურულია მხარეებს შორის ყველა რესურსი საკითხის მშვიდობიანი გზით გადაწყვეტისა და დარეგულირების. მსგავსი მიდგომა ცალსახად საჭიროებს კიდევ უფრო მეტ პოპულარიზაციას და პრაქტიკაში დანერგვას, რადგან ამ სტანდარტის დამკვიდრებით, გარდა იმისა, რომ სასამართლო განიტვირთება, მხარეებს ეძლევათ საშუალება არ ხარჯონ ზედმეტი დრო და ფინანსები, ნერვები და ენერგია წლებით მიმდინარე სასამართლო საქმისწარმოებაში, არამედ ეცადონ და კონფლიქტი ამოწურონ საკუთარი ხელით და საკუთარი ინტერესების შესაბამისად მოლაპარაკების გზით, თუ, რა თქმა უნდა, საქმის მოცემულობა ამის შესაძლებლობას იძლევა.

ზემოაღნიშნული რეალობის და არგუმენტაციის გათვალისწინებით, დოქტრინაში უკვე განიხილება მოსაზრება იმასთან დაკავშირებით, თუ რამდენად დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალებები წარმოადგენს სახელმწიფო სასამართლო საქმისწარმოების ალტერნატივას[89], რადგან ის რეალურად მართლმსაჯულების მიზნებს ემსახურება როგორც ღია დემონსტრირებული ფორმით, ასევე თუნდაც ფარული შინაარსით, რადგან მომხმარებლებს აძლევს საშუალებას სწორედ რომ დავა აღმოფხვრან, ანუ რეალურად ის შედეგი მიიღონ, რაც მართლმსაჯულების ამოცანას წარმოადგენს, თუმცა, მეორე მხრივ, ეს ყველაფერი სახელმწიფო საქმეს ემსახურება, რადგან სახელმწიფო სასამართლოები ამ ალტერნატივების დანერგვის და განვითარების ფონზე რეალურად ინტვირთებიან საქმეთა მზარდი ნაკადისგან და გარდა ადამიანური და ფინანსური რესურსის დაზოგვისა, უფრო ეფექტური და მომხმარებლებისთვის ხელმისაწვდომი ხდებიან, ანუ სხვა სიტყვებით რომ ითქვას, მედიაციის პროცესის უპირატესობებით და სიკეთეებით ერთდროულად ყველა კმაყოფილი რჩება, ერთი მხრივ, თავად მხარეები: რომლებიც ახერხებენ მათი ინტერესების შესაბამისად დავის ამოწურვას[90], ნაკლები დანახარჯის[91] გაწევით; კონკრეტული მოსამართლეები: რომელთაც უმსუბუქდებათ საქმეთა ნაკადი

88. *Bamberger H.G.*, Mediation und Justiz in Haft F., von Schlieffen K.G., Handbuch Mediation, C.H.Beck, Munchen, 3 Auflage, 2016, 236.
89. *Esplugues C., Barona S.,* Global Perspectives on ADR, Intersentia, Cambridge, 2014, 50.
90. *Relis T.,* Perceptions in Litigation and Mediation: Lawyers, Defendants, Plaintiffs and Gendered Parties, Cambridge University Press, Cambridge, 2009, 65, 66, 67.
91. *Hopt J.K., Steffek F.,* Mediation Principles and Regulation in Comparative Perspective, Oxford University Press, Oxford, 2013, 38.

და ეზოგებათ ადამიანური რესურსი და სახელმწიფო: რომელსაც სასამართლო სისტემის შენახვის და მომსახურების ხარჯი ეზოგება, ისევე როგორც იღებს გაცილებით ეფექტურ, დროულ და ხარისხიან მართლმსაჯულებას თანმდევი მომხმარებლის კმაყოფილებით.

საკითხის რეზუმირების სახით უნდა აღინიშნოს, რომ ზემოაღნიშნული არგუმენტაციის ანალიზის და განხილვის საფუძველზე, ცალსახად შეიძლება ითქვას, რომ მედიაცია, ზოგადად დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალებები არ უნდა იქნეს სასამართლოს რადიკალურ ალტერნატივად აღქმული და გაგებული, არამედ ეს არის რეალურად მართლმსაჯულების ხელმისაწვდომობის რეალური რეალიზაციის საშუალება, ისევე როგორც ინსტიტუციონალურად რიგ შემთხვევაში მართლმსაჯულების განხორციელების უშუალო მექანიზმი, ხოლო, მეორე მხრივ, თუმცა არა კრიტიკულად, არამედ იდეის დონეზე შესაფასებლად ხშირია ლიტერატურაში განვითარებული ხედვა იმასთან დაკავშირებით, რომ დავის გადაწყვეტის ალტერნატიულმა საშუალებებმა რაღაც ეტაპზე შესაძლოა შექმნან „კერძო ავტონომიური ინსტრუმენტი დავის გადაწყვეტის მექანიზმის“[92], რაც ასევე მართლმსაჯულების ამ მიმართულების პრივატიზაციის ერთგვარ რისკად მოიხსენიება[93].

როდესაც მედიაციის სავალდებულო სახით ყველა ევროპული ქვეყნის იურისდიქციაში დანერგვაზე მიდის საუბარი, მათ შორის, ცალკე ანალიზს საჭიროებს საკითხი იმასთან დაკავშირებით, თუ რამდენად შეიძლება მედიაციის გამოყენება ან მისი რომელიმე იურისდიქციაში სავალდებულო სახით დანერგვა წინააღმდეგობაში მოდიოდეს ადამიანის უფლებების და ძირითადი თავისუფლებების დაცვის ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლით დადგენილ სასამართლოს ხელმისაწვდომობის უფლებასთან[94].

ამ კუთხით საკითხის ანალიზის მხრივ ნიშანდობლივია ორი ძირითადი მოსაზრება, ერთი, რომ აბსოლუტური სავალდებულოობა მედიაციის გამოყენების, როგორც სასამართლოსთვის მიმართვის ხელის შეშლის ფაქტორი რეალურად თითქმის არსად არ გვხვდება, და მეორე, რომ მედიაცია თავისი ბუნებით აბსოლუტურად მხარეთა ნებაზე დამყარებული, მხარეთა ნების ავტონომიურობაზე დაფუძნებული პროცესია და საბოლოოდ მისი როგორც დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული მექანიზმის სახით გამოყენების საკითხი ისევ და ისევ მხარეთა თავისუფალი ნების გამოვლენის საგანი შეიძლება გახდეს.

შესაბამისად, მედიაციის იდეა, მისი არსი და განვითარების პერსპექტივა, როგორც

92. *Wagner G.*, Harmonization of Civil Procedure –Policy Perspective, in X.W.Kramer and C.H.van Rhee, Civil Litigation in a Globalising World, Springer, Heidelberg, 2012, 112.
93. *Esplugues C., Barona S.,* Global Perspectives on ADR, Intersentia, Cambridge, 2014, 52.
94. *Cortes P.,* The New Regulatory Framework for Consumer Dispute Resolution, Oxford University Press, Oxford, 2016, 83.

მოლაპარაკების პლატფორმა, გვაფიქრებინებს, რომ მედიაცია არ მოდის რაიმე რადიკალურ წინააღმდეგობაში სასამართლოს ხელმისაწვდომობის უნივერსალურ პრინციპთან.

II დასკვნა

დღეისათვის მედიაცია წარმოადგენს ყველაზე სწრაფად განვითარებად დავის გადაწყვეტის ალტერნატიულ საშუალებას მსოფლიოში[95], რომელსაც ახასიათებს მესამე[96] დამოუკიდებელი, მიუკერძოებელი და ნეიტრალური პირის ჩართულობით[97], კონფიდენციალური და სტრუქტურირებული პროცესის ფარგლებში[98], კონფლიქტის მხარეებისათვის დავის შესახებ გადაწყვეტილების მიღების შესაძლებლობის დელეგირება, რაც მედიაციის ევროპული[99] და არამხოლოდ აღქმის მთავარი მახასიათებელი თვისებაა. მედიაცია კონფლიქტის რეგულირების ეფექტურ ალტერნატიულ ინსტრუმენტს წარმოადგენს[100], რადგან ამ პროცესში მესამე ნეიტრალური პირ(ებ)ი კონფლიქტის მხარეებს მათ ინტერესებზე მორგებული შეთანხმების მიღწევაში ეხმარება[101] მოლაპარაკების ელემენტების გამოყენებით და ამ უკანასკნელ ფორმატში ხორციელდება მხარეთა მხრიდან ორმხრივად სასარგებლო შედეგით დავის შეთანხმებით დასრულება.

სწორედ ამ ეფექტური მოლაპარაკების პროცესში მხარეების ერთმანეთისადმი სწორ მიდგომას და პოზიციონირებას ენიჭება განმსაზღვრელი მნიშვნელობა, რადგან მხარეები არიან ის ფიგურანტები, ვინც დავის რეგულირების სხვა მექანიზმებისგან განსხვავებით მედიაციაში გვევლინებიან მოლაპარაკების პროცესში გადაწყვეტილების მიმღებ სუბიექტებად, შესაბამისად, თუ არა წარმომადგენლობითი უნარებით აღჭურვილი მომლაპარაკებელი პირები, თამამად შეიძლება ითქვას, რომ მხარეებს გაცილებით გაუჭირდებათ ამ ტიპის პროცესში შეთანხმების მიღწევა.

შესაბამისად, მედიაციის, როგორც დავის რეგულირების ახალი მექანიზმის დანერგვა-განვითარების პარალელურად, არანაკლები მნიშვნელობის მქონე საჭიროებაა მედიაციაში მომლაპარაკებლის ინსტიტუტის შესახებ იურისტების ფართო წრის ინფორმირება და მათი მოლაპარაკების შესაბამის უნარებში გადამზადება.

95. *Alexander N.*, International and Comparative Mediation, Wolters Kluwer, 2009, 1.
96. *Blake S., Browne J.,Sime S.,* The Jackson ADR Handbook, 2nd Ed, Oxford University Press, Oxford, 2016, 144.
97. *Trenczek T.M.A., Berning D., Lenz C., Will H.D.,* Mediation und Konfliktmanagement, Handbuch, 2.Auflage, Nomos, Baden-Baden, 2017, 50.
98. *Tutzel S., Wegen G., Wilske S., Commercial Dispute Resolution in Germany, 2nd Ed, C.H.BECK, Munchen, 2016, 191.*
99. EU-Mediationsrichtlinie 2008, Art. 3a.
100. *Berkel G.,* Zur Diskussion gestellt: Deal Mediation als Konfliktbeilegung, Zeitschrift für Konfliktmanagement (ZKM), Verlag Otto Schmidt, Kőln, 2018, 61.
101. *Germund R.,* Auβergerichtliche Streitbeilegung durch Co-Mediation, Pro Business GmbH, Berlin, 2012, 3.

მხოლოდ მსგავსი თანმდევი ნაბიჯების გადადგმა შეიძლება გახდეს ქვეყანაში ამ ახალი მექანიზმის წარმატებით დამკვიდრებისა და ოპერირების გარანტია.

რეზიუმე

მედიაცია, როგორც დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალება, მზარდი ტემპით იკიდებს ფეხს და მკვიდრდება ყოველდღიურ გამოყენებაში, როგორც კონფლიქტში მყოფი მხარეებისთვის ყველაზე მისაღებ საშუალებად, მიაღწიონ შეთანხმებას.

მრავალი ევროპული ქვეყანა, სასამართლო საქმისწარმოების ინიცირებამდე, მედიაციის სავალდებულოდ გამოყენების ფორმებს ნერგავს შიდა იურისდიქციებში, რითაც კიდევ უფრო ხელს უწყობს საზოგადოებაში დავის ალტერნატიული საშუალების პოპულარიზაციას და გამოყენებადობის გაზრდას.

კონფლიქტში მყოფი მხარეების მხრიდან საკუთარი ფინანსების და დროის დაზოგვის მიზნით დავის გადაწყვეტის ამ ალტერნატიულ ფორმას მრავალი მომხმარებელი უჩნდება, ისევე როგორც მედიაციის გამოყენების კიდევ უფრო ინოვაციურ ფორმებზე ფიქრობენ და მუშაობენ სხვადასხვა სახელმწიფოები, რაც ამ პროცესს კიდევ უფრო მეტ როლს და გამოყენებას შესძენს.

მედიაციამ მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნების მაგალითზე წარმატებით დაამტკიცა, რომ ის წარმოადგენს დავის გადაწყვეტის ეფექტურ საშუალებას და ობიექტურად იმკვიდრებს თავს როგორც ყველაზე მოთხოვნადი დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალება, რითაც კიდევ ერთხელ ამართლებს მოსაზრებას, რომ „დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალებების განვითარებას ალტერნატივა არ გააჩნია" და მოკრძალებით შეიძლება აღნიშნული მოსაზრების იმ კუთხით განვრცობა, რომ ნებისმიერი სწორედ დაგეგმილი და გააზრებული რეფორმა, რომელიც, ერთი მხრივ, ეყრდნობა დაგროვილ საერთაშორისო გამოცდილებას, ხოლო, მეორე მხრივ, ასახავს ეროვნულ დონეზე არსებული საჭიროებების სწორ შემეცნებას, განწირულია წარმატებისთვის და ასე უნდა მოხდეს მედიაციის შემთხვევაში საქართველოში, რაც საბოლოო სახით განაპირობებს ეფექტური და ხარისხიანი მართლმსაჯულების ქვეყანაში ოპერირებას.

გამოყენებული ლიტერატურა:

- *Esplugues C., Marquis L.,* New Developments in Civil and Commercial Mediation, Springer, 2015;
- *Carvalho J.M., Carvalho C.,* Online Dispute Resolution Platform in Alberto de Franceschi (ed), European Contract Law and the Digital Single Market –The Implications of the Digital Revolution, Intersentia, 2016;
- *Steffek F.,* Mediation, in The Max Planck Encyclopedia of European Private Law, Volume II, Basedow J., Hopt J.K., Zimmermann R., Stier A., Oxford University Press, Oxford, 2012;
- *Jeong S.,* Kritische Betrachtung űber die Gerichtsmediation in Korea, in Brinkmann M., Effer-Uhe D.O., Vőlzmann-Stickelbrock B., Wesser S., Weth S., Festschrifr fur Hanns Prűtting, Dogmatik im Dienst von Gerechtigkeit, Rechtssicherheit und Rechtsentwicklung, Carl Heymanns Verlag, Kőln, 2018;
- *Alexander N.*, International and Comparative Mediation, Wolters Kluwer, 2009;
- *Blake S., Browne J.,Sime S.,* The Jackson ADR Handbook, 2nd Ed, Oxford University Press, Oxford, 2016;
- *Trenczek T.M.A., Berning D., Lenz C., Will H.D.,* Mediation und Konfliktmanagement, Handbuch, 2.Auflage, Nomos, Baden-Baden, 2017;
- *Tutzel S., Wegen G., Wilske S., Commercial Dispute Resolution in Germany, 2nd Ed, C.H.BECK, Munchen, 2016;*
- *Greger R., Unberath H.,* MediationsG: Recht der Alternativen Konfliktlosung, Kommentar, C.H.BECK, Műnchen, 2012;
- *Jones G., Pexton P.,* ADR and Trusts: an International Guide to Arbitration and Mediation of Trust Disputes, Spiramus Press, 2015;
- *Wode M., Rabe C.S.*, Mediation, Springer, Berlin, 2014;
- *Alexander N.,* Global Trends in Mediation, 2nd Ed, Kluwer Law International, the Netherlands, 2006;
- *Trossen A.,* Mediation (un)geregelt, Win-Management Verlag, Műhlberg, 2014;
- *Deixler-Hűbner A., Schauer M.,* (Hrsg) Alternative Formen der Konfliktbereinigung, MANZ'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, Wien, 2016;
- *Kaiser P., Gabler A.M.,* Prozessqualität und Langzeiteffekte in der Mediation, Zeitschrift fur Konflikt-Management, Verlag Otto Schmidt, Koln, Heft 6/2014;
- *Fenn P.,* Commercial Conflict Management and Dispute Resolution, Routledge, New York, 2017;
- *Roberts M.M.,* Mediation in Family Disputes, Ashgate Publishing Ltd, Burlington, 2014;
- *Wendland* M., Mediation und Zivilprozess, Mohr Siebeck, Tubingen, 2017;
- *Windisch K.,* Fair und/oder gerecht? Fairnesskriterien in der Mediation, Zeitschrift fur Konflikt-Management, Verlag Otto Schmidt, Koln, Heft 2/2015;

- *Steffek F., Unberath H., (eds), Genn H., Greger R., Menkel-Meadow C.,* Regulating Dispute Resolution ADR and Access to Justice at the Crossroads, Hart Publishing, Oxford and Portland Oregon, 2013;
- *Ahmed M.,* An Investigation into the Nature and Role of Non-Settled ADR in International Journal of Procedural Law, Vol. 7, intersentia,Cambridge-Antwerp-Portland, 2017;
- *Deixler-Hűbner A., Schauer M.,* (Hrsg) Alternative Formen der Konfliktbereinigung, MANZ'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, Wien, 2016;
- *წულაძე ა.,* ქართული სასამართლო მედიაციის შედარებითი ანალიზი, გამომცემლობა „იურისტების სამყარო“, თბ, 2017;
- *Bevan A.,* Alternative Dispute Resolution, Sweet & Maxwell, London, 1992;
- *Hirsch G.,* Alternative Streitbeilegung: ein neuer Zugang zum Recht, Honorati C., Ohly A., Padovini F., Hirsch G., Picotti L., Knauer C., Patentrecht ADR Wirtschaftsstrafrecht, Műller Verlag, Heidelberg, 2017;
- *Hirsch G.,* Alternative Streitbeilegung: ein neuer Zugang zum Recht, Honorati C., Ohly A., Padovini F., Hirsch G., Picotti L., Knauer C., Patentrecht ADR Wirtschaftsstrafrecht, Műller Verlag, Heidelberg, 2017;
- *Bäumerich M.,* Gűterichter und Mediatoren im Wettbewerb, Duncker&Humblot, Berlin, 2015;
- საქართველოს კონსტიტუცია, 42-ე მუხლი;
- ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის ევროპული კონვენცია;
- *Wendenburg F.*, Differenzierte Verfahrensentscheidungen in zivilrechtlichen Konflikten, Verlag Otto Schmidt, Koln, Heft 1/2013;
- *Trenczek T.M.A.,Berning D., Lenz C., Will H.D.,* Mediation und Konfliktmanagement, Handbuch, 2.Auflage, Nomos, Baden-Baden, 2017;
- *Cortes P.,* The Law of Consumer Redress in an Evolving Digital Market, Cambridge University Press, Cambridge, 2018;
- *Rashda R.,* Alternative Dispute Resolution, Lexis Nexis, 2014;
- *Deixler-Hűbner A., Schauer M.,* (Hrsg) Alternative Formen der Konfliktbereinigung, MANZ'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, Wien, 2016;
- *Berkel G.,* Deal Mediation: Erfolgsfaktoren professioneller Vertragsverhandlungen, Zeitschrift fur Konflikt-Management, Verlag Otto Schmidt, Koln, Heft 1/2015;
- *Blake S., Browne J.,Sime S.,* The Jackson ADR Handbook, 2nd Ed, Oxford University Press, Oxford, 2016;
- *Brown H., Marriott A.*, ADR Principles and Practice, third edition, Sweet & Maxwell, Thomson Reuters, 2011;
- *Lindblom P.H.,* Progressive Procedure, Iustus, 2017;
- *Carvalho J.M., Nemeth K.,* Implementation of the Consumer ADR Directive in the EU Member States, EuCML Journal of European Consumer and Market Law, C.H.BECK, Vol 7, 2/2018;

- http://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2013/11/oj;
- *Steffek F.,* The Relationship between Mediation and Other Forms of Alternative Dispute Resolution in The Implementation of the Mediation Directive, (Compilation of in-depth Analysis) European Parliament Directorate-General for Internal Policies, 2016;
- *Rana R.*, Alternative Dispute Resolution, Lexis Nexis, 2014;
- *Goldberg S.B., Sander F., Rogers E.A., Nancy H., Cole S.R.,* Dispute Resolution: Negotiation, Mediation, Arbitration and other Processes, 6th Ed, Wolters Kluwer, 2012;
- *Ferz S., Lison A., Wolfart E.M.,* Zivilgerichte und Mediation, Universitätsverlag, Wien, 2004;
- *Lord Justice Jackson.,* New Approach to Civil Justice: From Woolf to Jackson., Conference on Civil Justice Reform :What Has it Achieved?., Hong Kong. 2010;
- *Kwan Lun M.I.*, Alternative Dispute Resolution of Shareholder Disputes in Hong Kong., Cambridge University Press., Cambridge., 2017;
- *Kathy M.*, Court Referral to ADR: Criteria and Research. 2003;
- *Hopt J.K., Steffek F.,* Mediation Principles and Regulation in Comparative Perspective, Oxford University Press, Oxford, 2013;
- *Alexander N.*, Four Mediation Stories from Across the Globe, The Rabel Journal of Comparative and International Private Law, Max – Planck-Institute fur auslandisches und internationals Privatrecht, Band 74, Heft 1, Mohr Siebeck, 2010;
- *Tunay K.,* Contract Management &Dispute Resolution in International Construction Business, BILGE, 2016;
- *Ulrich H.,* in Klowait J., Gläβer U., MediationsGesetz, Handkomentar, Nomos, Baden-Baden, 2014;
- *Hakimah Y.,* Alternative Dispute Resolution (ADR), International Shari'ah Research Academy for Islamic Finance (ISRA), Malaysia, 2012;
- *Bhatt J.N.*, A Round Table Justice through Lok-Adalat (People's Court) – A vibrant –ADR-in India, 2002;
- *von Maik B.,* Guterichter und Mediatoren im Wettbewerb, Duncker &Humblot, Berlin.2015;
- *Ellickson R.C.,* Order Without Law: How Neighbors Settle Disputes, Harvard University Press, Cambridge MA, 1991;
- *Ellickson R.C.,* Order Without Law: How Neighbors Settle Disputes, Harvard University Press, Cambridge MA, 1991;
- *von Maik B.,* Guterichter und Mediatoren im Wettbewerb, Duncker &Humblot, Berlin.2015;
- *Hopt J.K., Steffek F.,* Mediation Principles and Regulation in Comparative Perspective, Oxford University Press, Oxford, 2013;
- *Malacka M.,* Mediation als Appropriate Dispute Resolution im Tschechischen und Slowakischen Rechtssystem in Osteuropa Recht Zeitschrift, Nomos, Baden-Baden, 2018;
- *Hopt J.K., Steffek F.,* Mediation Principles and Regulation in Comparative Perspective, Oxford University Press, Oxford, 2013;

- *Lindblom P.H.,* Progressive Procedure, Iustus, 2017;
- *Boulle L., Kathleen K.J.*, Mediation Principles, Process, Practice, Butterworths Canada, 1998;
- *Kumar A.,* Alternative Dispute Resolution System, K.K. Publications, 2016;
- *Haft F., von Schlieffen K.G.,* Handbuch Mediation, C.H.BECK, Munchen, 3 Auflage, 2016;
- *Englert K., Franke H., Grieger W.,* Streitlosung ohne Gericht – Schlichtung, Schiedsgericht und Mediation in Bausachen., Werner Verlag, 2006;
- *Roebuck D.*, Mediation and Arbitration in the middle Ages (England 1154-1558), Holo Books, The Arbitration Press Oxford, 2013;
- *Hakimah Y.,* Alternative Dispute Resolution (ADR), International Shari'ah Research Academy for Islamic Finance (ISRA), Malaysia, 2012;
- *Menkel-Meadow J.C., Love P.L., Schneider A.K., Sternlight R.J.,* Dispute Resolution Beyond the Adversarial Model, Wolters Kluwer Law&Business, Aspen Publishers Inc, 2011;
- *Meyer A.S.*, Chairman, New York State Mediation Board, 1969;
- *Eidenmuller H, Wagner G.,* Mediationsrecht, ottoschmidt, 2015;
- *Filler E.,* Commercial Mediation in Europe, Wolters Kluwer, 2012;
- *Goodman A.,* Basic Skills for the New Mediator, Solomon Publications, 2nd Ed, Maryland, 2005;
- *Glenewinkel W.*, Mediation als ausergerichtliches Konfliktlosungsmodell, ibidem-Verlag, 1999;
- *Waring M.*, Commercial Dispute Resolution, CLP Legal Practice Guides/College of Law Publishing, 2016;
- *Penny B.,* Mediation Law, Routledge Taylor&Francis Group, 2013;
- *Brown H., Marriott A.*, ADR Principles and Practice, Sweet & Maxwell, Thomson Reuters, 2011;
- *Penny B.,* Mediation Law, Routledge Taylor&Francis Group, 2013; *Goldberg S.B., Sander F., Rogers E.A., Nancy H., Cole S.R.,* Dispute Resolution: Negotiation, Mediation, Arbitration and other Processes, 6th Ed, Wolters Kluwer, 2012;